

OPAS KUNNILLE ja KAUPUNGEILLE: Kaikkien kaupunki -malli

Lukijalle

Miltä sinun kotikaupunkisi näyttää?

Toiselle puisto on pelkkä ohikulkumatka, toiselle se on yöpaikka.

Toiselle kauppakeskus on pelkkää ajanvietettä, toiselle se on lämmin tila ja mahdollisuus ladata puhelinta.

Monia häiritsee ja pelottaa etenkin julkisessa tilassa tapahtuva päihteiden käyttö ja siihen liittyvät lieveilmiöt. Päihtyneiden ihmisten pelkääminen julkisissa tiloissa on Suomessa yleisempää kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa. Ihmisten pelot voivat olla voimakkaita, vaikka mitään pahaa tai rikollista ei tapahtuisikaan. Pelot ja turvattomuuden kokemukset ovat kuitenkin kokijalleen aina todellisia ja siksi ne tulee ottaa vakavasti. Kaikkien kaupunki -mallin tavoitteena on lisätä turvallisuuden tunnetta ja kehittää julkisia tiloja.

Kaikkien kaupunki-mallilla halutaan muistuttaa, että harva viettää aikaa kadulla päihtyneenä huvikseen. Tavoitteena on vähentää päihdeongelmista kärsiviin ihmisiin kohdistuvia kielteisiä asenteita sekä lisätä tietoa ja ymmärrystä heidän elämäntilanteistaan.

Ratkaisuksi toivotaan usein lisää valvontaa. Valvonta lisääkin turvallisuutta jonkin verran, mutta lisäksi tarvitsemme asenteisiin vaikuttamista ja pitkäkestoisia ratkaisuja.

"Turvallisuus on lopulta kuitenkin kaikkien asia. Turvallisuutta ei voida ulkoistaa poliisille, pelastuslaitokselle tai armeijalle. Se muodostuu meidän kaikkien yhteisestä panoksesta ja jokapäiväisestä tekemisestä. On hyvä muistaa, että turvallisuus ei tarvitse muodostuakseen suuria turvatoimia, vaan avainasemassa on yhteisöllisyys."

Jani Voutilainen, projektipäällikkö,
Turun kaupunki, Smart and Wise

Kaikkien kaupunki-mallin lähtökohtana on, että päihteitä ongelmallisesti käyttävät ihmiset tulisi nähdä tuen ja avun tarpeessa olevina yksilöinä eikä järjestyshäiriöinä. Esimerkiksi hoidon ja muiden palveluiden riittä-mättömyys heijastuu suoraan julkiseen tilaan.

Tehdään kaupungista turvallinen ja viihtyisä, yhdessä.

Kaikkien kaupunkia tehdään yhdessä

Kaikkien kaupunki -malli edistää turvallisempaa ja suvaitsevampaa kaupunkiympäristöä. Mallin avulla kunnat ja kaupungit voivat ehkäistä päihdehaittoja ja lisätä ymmärrystä päihteiden käytön taustalla olevista ilmiöistä. Tämä vähentää päihteitä käyttävien ihmisten kohtaamaa syrjintää ja paheksuntaa sekä parantaa keskusteluyhteyksiä eri ryhmien välillä. Tavoitteena on, että yhteisöt ja paikallistoimijat toimivat päihdehaittoja ehkäisevästi ja turvallisuutta lisäävästi myös siellä, missä päihdeistä ei ole totuttu puhumaan.

Toimintamalli on suunnattu kaikille kunnan ammattilaisille, jotka työssään kohtaavat päihteitä käyttäviä henkilöitä. Näihin kuuluvat esimerkiksi asiakaspalvelun työntekijät, aulapalvelu, kirjastojen ja liikuntapaikkojen henkilökunta sekä kiinteistöhuolto.

Mukaan on hyvä kutsua myös viestinnän asiantuntijat tuomaan viestinnällistä näkökulmaa, turvallisuudesta vastaavat henkilöt, nuorisotyön ammattilaiset sekä ehkäisevän päihdetyön toimijat, jotta kokonaisuutta voidaan tarkastella moniammatillisesti.

Kunnan toimijoiden lisäksi mukaan kannattaa kutsua paikalliset yhteisöt ja järjestöt. Ne voivat olla asukasyhdistyksiä, talotoimikuntia sekä eri alojen järjestöjä. Päihde- ja mielenterveysalan järjestöt kannattaa ehdottomasti ottaa mukaan jo alkuvaiheessa. Myös hyvinvointialueen toimijat kannattaa pyytää mukaan sillä myös heillä on myös vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä.

Muita kutsuttavia tahoja ovat lisäksi seurakunnat, paikalliset kauppiaat, kauppakeskukset ja liiketilat, vartiointiliikkeet sekä viranomaistahot.

Usein ehkäisevän päihdetyön koordinaattori toimii koollekutsujana, mutta koollekutsuja voidaan valita myös ensimmäisessä tapaamisessa muusta ammattiryhmästä.

Tarkoituksena on se, että laajalla porukalla löydetään ne teemat, joihin kaivataan toimenpiteitä yleisten alueiden turvallisuuden parantamiseksi ja päihteitä käyttävien ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Yhteistyö eri toimijoiden kesken on keskeistä, jotta toimintamalli saadaan juurrutettua ja vaikuttavuutta lisättyä.

Tässä oppaassa on lueteltu joitakin toimia, joita voi käyttää Kaikkien kaupunki -mallin puitteissa. Tervetuloa mukaan!

Kaikkien kaupunki pähkinäkuoressa

Kaikkien kaupunki -malli on helpoin ottaa käyttöön kampanjan tai teemaviikon muodossa. Mallia voi hyödyntää myös järjestämällä koko kaupungin kattavan teemapäivän kerran vuodessa.

- I. **Mallin suunnittelu ja toteutus** yhdessä järjestöjen ja paikallisten kumppaneiden kanssa.
- II. **Kansalaisosuus:** julisteet, paikalliset tapahtumat ja sosiaalisen median ulostulot.
- III. **Jatkuva kehittäminen:** toimintamallia kehitetään niin, että se on toteutettavissa myös pienellä skaalalla paikallisesti.
- IV. **Yhteistyön vahvistaminen:** järjestöjen, kuntien, hyvinvointialueiden ja yritysten yhteistyö turvallisemman kaupunkiympäristön luomiseksi.
- V. **Kuntalaisten asenteiden muokkaaminen:** tiedon lisääminen päihdeongelmista ja stigman vähentäminen.

Kaikkien kaupunki -mallin omatoiminen käyttöönotto kunnassa vahvistaa yhteisöllisyyttä, vähentää syrjintää ja lisää turvallisuutta. Malli tarjoaa konkreettisia keinoja päihteitä käyttävien ihmisten kohtaamiseen ja ongelmatilanteiden ratkaisemiseen.

*Yhteistyö eri tahojen välillä
tuo aiheelle näkyvyyttä ja
vaikuttavuutta sekä
mahdollistaa mallin
juurtumisen kunnan arkeen.*

Mitä Kaikkien kaupunki -teemaviikolla voi tehdä?

Turvallisuuskävely

- Ihmiset kokevat eri asuinalueensa eri tavoin riippuen sukupuolesta, iästä ja kokemuksesta. Turvallisuuskävely kokoaa yhteen asukkaat, viranomaiset sekä alueen toimijat tutustumaan alueeseen turvallisuuden näkökulmasta.
- Kävelyllä tarkastellaan tiettyä, erikseen sovittua aluetta ja nostetaan esiin sen ongelmakohtia sekä pohditaan parannusehdotuksia.
- Turvallisuuskävelyn suunnittelussa voidaan hyödyntää kuntien tekemää turvallisuuskyselyä.
- Turvallisuuskävelyn alueen valinnassa tulee aina pitää mielessä, ettei vahingossa lisätä tiettyyn alueeseen liittyvää stigmaa.

Hyviä kysymyksiä:

Onko alueen valaistus kunnossa?

Onko alue siisti ja pidetäänkö siitä huolta?

Mitkä seikat aiheuttavat pelkoa?

Kaikkien kaupunki -tapahtumat

- Kerätään paikalliset toimijat yhteen kertomaan omasta toiminnasta eri teemoin. Tilaisuus voi olla messutyypinen, keskustelutilaisuus, paneelikeskustelu tai mikä parhaiten palvelee sitä, että viesti tulee kuulluksi ja nähdyksi.
- Esimerkkejä keskustelun teemoiksi:
 - Pelottaako sinua kaupungilla?
 - Mitä mieltä olet kadulla ja muissa julkisissa tiloissa näkyvästä päihteiden käytöstä?
 - Mietitkö, mistä käyttö johtuu tai mitä sille voisi tehdä?

Kyselyt ja haastattelut

- Toimintojen taustaksi ja vaikuttavuustyön tueksi voi haastatella asukkaita, kokemusasiantuntijoita, läheisiä ym.
- Kerätään kyselyllä tietoa esim. päihdepalveluiden toimivuudesta ja käytetään saatuja tietoja vaikuttamistyössä.

Esimerkki:

Varkaudessa kerättiin tavallisten messujen (SavonSampo -messut) yhteydessä tietoa kävijöiltä kahdella kysymyksellä, joihin saatiin lähes 300 vastausta.

- 1. Onko Varkauden kaduilla mielestäsi turvallista?*
- 2. Pitäisikö Varkaudessa olla päiväkeskustoimintaa, jonne voi tulla päihtyneenä?*

Elävä kirjasto

- Elävä kirjasto toimii kuten tavallinen kirjasto, paitsi että lainaat oikean ihmisen, jonka kanssa voit jutella itseäsi puhututtavasta asiasta. Voit lainata asiantuntijan tai kokemusasiantuntijan eli "elävän kirjan" keskustelukumppaniksi ja kysyä päihteisiin ja päihteidenkäyttöön liittyvistä asioista.
- Lainattava elävä kirja valitaan kirjaluettelosta. Lainasta sovitaan elävän kirjaston kirjastonhoitajan kanssa. Laina-aika on enintään 20 minuuttia / elävä kirja.
- Elävänä kirjana toimivan henkilölle on kirjastosta varattu sellainen paikka, jossa on hyvä vaihtaa ajatuksia ja keskustella rauhassa. Keskustelun tulee pysyä kunnioittavana ja asiallisena. Muistetaan myös turvallinen etäisyys.

Elävien kirjojen aiheita: Päihdekokemusasiantuntija, rikoskokemusasiantuntija, läheisen kokemus, hoitopaikan ammattilainen, päihdehoitaja...

Blogitekstit

- Kaikkien kaupunki -työryhmässä sovitaan blogikirjoituksista, joissa voidaan käsitellä eri näkökulmia Kaikkien kaupunki -teemasta. Monella verkkoalustalla on mahdollisuus julkaista blogeja (kunnan omat sivut, seurakuntien sivut, järjestöjen sivut jne.).

Blogi on tehokas tapa vaikuttaa ja tuoda esiin tärkeitä näkökulmia.

Podcast-sarja

- Tavoitteena on, että eri ihmisiä kohtaavien ammattilaisten ymmärrys ja kyky ottaa puheeksi päihdehaitat työssään lisääntyy. Osaamista tarvitaan erityisesti, kun kyseessä on epäily laittomien päihteiden käytöstä, sekakäytöstä tai lääkkeiden väärinkäytöstä. ehytkouluttaa.fi
- Koostuu 6 jaksosta (15–20 min/jakso), joiden otsikot ovat
Osa 1: Päihdeilmiö yleisesti
Osa 2: Huumeiden ja lääkkeiden vaikutukset
Osa 3: Miten tunnistaa ja havaita päihteiden käyttö?
Osa 4: Työkaluja hyvään ja arvostavaan kohtaamiseen
Osa 5: Turvallinen vuorovaikutus päihtyneen kanssa
Osa 6: Syrjimättömyys ja ennakkoluuloton myymälä

Erilaiset tempaukset osana Kaikkien kaupunki -teemaviikkoa

Helsingissä toteutettiin runometro

- Helsingin joukkoliikenteessä toteutetussa Kaikkien kaupunki -turvallisuuskampanjassa kerättiin kaupunkilaisten kokemuksia. Helsinki Poetry Connectionin runoilijat Samppa Varis, Aino Huusko ja Jonna Nummela aka Nihkee Akka kirjoittivat näiden kokemusten pohjalta runoja, jotka saivat ensiesityksensä Runometrossa 15.12.2018.
- Runometron videot ovat osoitteessa www.youtube.com/watch?v=K5stEkT5y-8

Oulussa toteutettiin valokuvahaaste ja -näyttely

- Onko sinulla kaupungissa paikkaa, jonka koet turvalliseksi? Mikä tekee paikasta sinulle turvallisen? Ota valokuva tai mobiilikuva, liitä siihen lyhyt perustelu, miksi paikka on sinusta turvallinen.
- Parhaat valokuvat pääsivät mukaan Kaikkien kaupunki -valokuvanäyttelyyn Asiakaspalvelu Oulu 10:n aulaan sekä verkkoon ja someen.

Porissa toteutettiin valokuvanäyttely

- Porilaisen matalan kynnyksen paikan kävijät ottivat ohjatusti valokuvia heille tärkeistä paikoista ja niistä koostettiin näyttely, joka oli esillä mm. Suomi Areenan yhteydessä.

Infomateriaali palveluista päihteitä käyttäville ihmisille

- Porin Kaikkien kaupunki -kampanjassa tehtiin yritysten ja asiakaspalvelijoiden käyttöön infolappu palveluista. Ideana oli se, että usein päihteitä käyttävät ihmiset hakivat suojaa kaupoista, pesivät vaatteitaan yleisissä vessoissa tai yrittivät varastaa ruokaa syödäkseen.
- Infolapun avulla henkilökunta pystyi helposti ohjaamaan päihteitä käyttävät ihmiset palveluihin sen sijaan, että olisivat vain ajaneet heidät ulos.

Tilattavat ja/tai tulostettavat materiaalit

Julisteet ja digiscreenit

- Julisteilla tuodaan kaupunkikuvaan, joukkoliikennevälineisiin ja erilaisille julkisille pinnoille muistutuksia siitä, että jokaisella on oikeus viihtyä kaupungilla sekä tuntea olonsa turvallisiksi. Oikeus on sekä kaupungilla asioivilla, että niillä, jotka hakevat lepopaikkaa, lämpöä tai kontakteja tuttujen kanssa.
- Digiscreenejä voidaan hyödyntää kuntien omissa tiloissa, yritysten mainostauluilla, tienvarsimainoksissa ym.

Huoneentaulu päihdeongelmaan liittyvästä stigmasta

- Mistä stigmassa on kyse? Mitkä ovat stigman tyypit? Miten stigma ilmenee? Miten stigmaa voi vähentää?
- www.ept-verkosto.fi/wp-content/uploads/2020/12/Stigma_huoneentaulu_EPT-verkosto.pdf

Huoneentaulu päihteistä ja niihin liittyvistä termeistä

- Huumeisiin liittyvää sanastoa. Miksi tiettyjä sanoja pitää välttää ja mitkä sopivat niiden tilalle?
- www.ept-verkosto.fi/wp-content/uploads/2020/01/Huoneentaulu_termit.pdf

Video lapsille:

Miten toimia, jos kaupungilla liikkuessi pelottaa?

- Oletko joskus ulkona liikkuessasi nähnyt aikuista, joka on tuntunut pelottavalta? Jos olet, niin miten olet toiminut silloin?
- Useimmat ihmiset ovat ystävällisiä ja turvallisia, mutta valitettavasti eivät kaikki. Esimerkiksi päihteiden käyttäminen tai jokin sairaus voi muuttaa ihmisen käytöstä. Sekava ja äänekäs käytös saattaa tuntua epämurkavalta.

Katso videolta, miten poliisi suosittelee toimimaan tilanteissa, jotka tuntuvat turvattomilta. www.youtube.com/watch?v=uC8UmnYMrxg

Kaikkien kaupunki

Kaikkien kaupunki on Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkoston ja EHYT ry:n yhteinen toimintamalli, jota on toteutettu vuodesta 2018. Malli on tarkoitettu kunnille ja kaupungeille, ja sen tavoitteena on herättää keskustelua turvallisesta kaupunkitilasta sekä päihteitä käyttävien ihmisten hyvästä kohtaamisesta.

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN
JÄRJESTÖVERKOSTO